

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
In the Name of Allah, the Compassionate the Merciful

تحلیل قصص

(رویکردی تحلیلی به قصه‌های قرآن کریم)

سایر پیامبران و سایر داستان‌های قرآنی

جلد دوم

محمد شریفانی

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی و پژوهشی، در گرو نظام منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» به‌عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیرایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون آموزشی و پژوهشی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست

۲۵	مقدمه
۲۵	اهمیت تجربه
۲۶	عبرت آموزی از تاریخ
۲۶	تاریخ انبیا علیهم السلام در قرآن، معتبرترین و آموزنده‌ترین تاریخ
۲۷	دورنمایی از مجموعه حاضر
۲۹	فصل اول: حضرت هود علیه السلام
۲۹	مقدمه
۳۰	گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت هود علیه السلام
۳۱	گفتار دوم: نبوت حضرت هود علیه السلام
۳۱	۱. شیوه‌های تبلیغی حضرت هود علیه السلام
۳۱	الف) برخورد عاطفی
۳۴	ب) به کارگیری برهان (برخورد استدلالی)
۳۷	ج) صراحت لهجه
۳۸	د) رعایت ادب و احترام
۳۸	۲. تهمت‌ها و تحقیرهای مشرکان و پاسخ‌های هود علیه السلام
۳۸	الف) تحقیرها
۴۰	ب) تهمت‌ها
۴۱	ج) اعتراض‌ها و لجاجت‌ها

گفتار سوم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز _____ ۴۷

۱. نفرین هود علیه السلام _____ ۴۷

الف) درخواست عذاب _____ ۴۷

ب) استجاب دعا _____ ۴۷

۲. تندباد شدید و نابودی کافران _____ ۴۷

الف) ویژگی‌های تندباد عذاب _____ ۴۸

ب) کیفیت عذاب _____ ۴۹

ج) دوری از رحمت پروردگار _____ ۵۰

د) سرنوشت مؤمنان _____ ۵۲

فصل دوم: حضرت صالح علیه السلام _____ ۵۷

مقدمه _____ ۵۷

گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت صالح علیه السلام _____ ۵۸

گفتار دوم: شیوه‌های تبلیغی حضرت صالح علیه السلام _____ ۵۹

۱. برخورد عاطفی _____ ۵۹

۲. معرفی _____ ۵۹

۳. زبان خیرخواهی و دل‌سوزی _____ ۵۹

۴. صراحت لهجه _____ ۵۹

۵. عدم سازش _____ ۶۰

۶. اصلاح‌گری _____ ۶۰

الف) نامشروع دانستن حکومت اشراف _____ ۶۰

ب) تبیین ویژگی‌های حکومت فاسد _____ ۶۰

۷. بشارت و انذار _____ ۶۱

الف) بشارت _____ ۶۱

ب) انذار _____ ۶۱

۸. توبه و آمرزش _____ ۶۲

۹. دعوت فطری _____ ۶۲

- الف) بازگشت به خدا ۶۳
- ب) دعوت به میانه‌روی و اعتدال و پرهیز از تجاوزگری ۶۳
- ج) شیوه ایجاد سؤال ۶۳
۱۰. بهره‌گیری از انواع زبان‌های تبلیغی ۶۴
- الف) زبان دلیل و برهان ۶۴
- یکم: برهان حسی ۶۴
- دوم: برهان عقلی ۶۴
- ب) وعظ و خطابه ۶۶
- ج) جدل ۶۶
۱۱. تحریک و تشویق به ایمان و توبه تا آخرین لحظات ۶۷
۱۲. قهر و ترک رابطه ۶۷
- گفتار سوم: پاسخ به بهانه‌ها، اعتراض‌ها و تهمت‌ها ۶۸
۱. اعتراض‌ها ۶۸
- الف) بشر بودن ۶۸
- ب) پیامبری ۶۸
۲. تهمت‌ها ۶۹
- الف) نقصان عقل ۶۹
- ب) شک و سوء ظن ۶۹
- ج) شوم و بدیمن بودن ۷۰
- د) افسون شدن ۷۰
- ه) دروغ‌گویی و هوس‌بازی ۷۰
- گفتار چهارم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز ۷۱
۱. روی گردانی صالح علیه السلام از قوم ثمود ۷۱
- الف) اتمام حجت ۷۱
- ب) حضور ولی خدا مانع از عذاب ۷۱
۲. توطئه قتل صالح ۷۲

- الف) مهم‌ترین شاخصه این گروهک‌ها ۷۲
- ب) شرکت در سوگند ۷۲
- ج) شهادت دروغ ۷۳
- د) نقشه الهی ۷۳
- ه) هلاکت آنان ۷۴
۳. کشتن ناقه صالح ۷۴
- الف) آیت الهی ۷۴
- ب) وعده عذاب در مقابل آسیب رساندن به ناقه ۷۴
- ج) ناقه، آزمایشی الهی ۷۵
- د) پی کردن ناقه ۷۶
۴. عذاب الهی ۷۶
- الف) درخواست عذاب ۷۶
- ب) مهلت سه روزه ۷۷
- ج) پشیمانی با دیدن آثار عذاب ۷۷
- د) نزول عذاب در صبح‌گاه ۷۸
- ه) جلوه‌های عذاب ۷۸
- و) سرنوشت عذاب‌شدگان ۸۱
- ز) سرنوشت مؤمنان ۸۳
- گفتار چهارم: شخصیت‌های حادثه‌ساز ۸۵
۱. ناقه صالح عَلَيْهِ السَّلَام ۸۵
۲. شقی‌ترین فرد ثمود ۸۵
- فصل سوم: حضرت لوط عَلَيْهِ السَّلَام ۸۷
- مقدمه ۸۷
- گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت لوط عَلَيْهِ السَّلَام ۸۸
- گفتار دوم: نبوت حضرت لوط عَلَيْهِ السَّلَام ۹۱
۱. شیوه‌های تبلیغی لوط پیامبر عَلَيْهِ السَّلَام ۹۱

- الف) هشدار باش ۹۲
- ب) دعوت فطری ۹۲
- ج) زبان نرم و دل سوزانه ۹۳
- د) بهره‌گیری از عواطف و احساسات ۹۳
- ه) بیان هدف ۹۴
- و) دعوت عقلی ۹۴
- ز) شیوه سؤال ۹۵
- ح) جای‌گزینی معروف پس از نهی از منکر ۹۶
- ط) پیشنهاد ازدواج ۹۶
- ی) برائت از فساد و اظهار خشم (دعوت جدلی) ۹۷
- ک) صراحت لهجه ۹۸
- ل) طلب نصرت و یاری از خدا ۹۸
۲. عکس‌العمل قوم لوط علیهم‌السلام ۹۹
- الف) القای شبهه و مجادله در برابر حق ۱۰۰
- ب) تهدید به اخراج حضرت لوط علیهم‌السلام از سرزمین خود ۱۰۰
- ج) درخواست عذاب ۱۰۱
- گفتار سوم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز ۱۰۲
۱. دادخواهی لوط علیهم‌السلام ۱۰۲
۲. نزول فرشتگان عذاب و برخورد تبه‌کاران با آنان ۱۰۲
- الف) وارد شدن فرشتگان بر ابراهیم علیهم‌السلام ۱۰۳
- ب) وارد شدن فرشتگان بر لوط علیهم‌السلام به صورت جوانان زیبا ۱۰۴
- ج) آگاهی قوم از وجود مهمان‌ها ۱۰۵
- د) نصیحت لوط علیهم‌السلام به قوم خود ۱۰۶
۳. نزول عذاب الهی ۱۰۶
- الف) نابینا شدن گروهی از قوم لوط علیهم‌السلام ۱۰۶
- ب) زمان نزول عذاب ۱۰۶

- ج) کیفیت عذاب _____ ۱۰۷
- د) ویژگی باران عذاب _____ ۱۰۸
۴. نجات یافتگان _____ ۱۱۰
- الف) اشخاص نجات یافته _____ ۱۱۰
- ب) زمان نجات _____ ۱۱۰
- ج) سبب نجات _____ ۱۱۱
- فصل چهارم: حضرت اسماعیل علیه السلام _____ ۱۱۵
- مقدمه _____ ۱۱۵
- گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت اسماعیل علیه السلام _____ ۱۱۶
- گفتار دوم: شیوه‌های تبلیغی حضرت اسماعیل علیه السلام _____ ۱۱۹
۱. نخستین مرحله دعوت، شروع از خانواده خود _____ ۱۱۹
۲. امر به نماز و زکات _____ ۱۱۹
۳. به‌کارگیری صدق، راستی و وفای به عهد _____ ۱۲۰
۴. اهتمام به نماز و زکات _____ ۱۲۰
۵. اطاعت امر الهی _____ ۱۲۰
- گفتار سوم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز _____ ۱۲۰
۱. تولد اسماعیل علیه السلام _____ ۱۲۰
۲. قربانی شدن _____ ۱۲۱
- فصل پنجم: حضرت اسحاق علیه السلام _____ ۱۲۵
- مقدمه _____ ۱۲۵
- اوصاف و مقامات حضرت اسحاق علیه السلام _____ ۱۲۶
۱. محسن _____ ۱۲۶
۲. صالح _____ ۱۲۶
۳. بصیر _____ ۱۲۷
۴. قوی (اولی الاید) _____ ۱۲۷

۵. مخلص ۱۲۷
۶. اهل خیر و نیکی ۱۲۸
۷. عبد ۱۲۸
۸. امامت ۱۲۸
۹. نبوت ۱۲۸
۱۰. فضیلت و برتری جهانی ۱۲۸
۱۱. مقام برگزیدگی و هدایت ویژه تکوینی به راه مستقیم ۱۲۹
۱۲. برخورداری از کتاب و حکم و نبوت ۱۲۹
۱۳. پیش‌گامی در هدایت و رهبری ۱۳۰
۱۴. برپا داشتن نماز ۱۳۱
۱۵. برخورداری از برکات خاص الهی ۱۳۱
۱۶. علم به تأویل احادیث ۱۳۱
- فصل ششم: حضرت یعقوب علیه السلام ۱۳۳**
- مقدمه ۱۳۳
- گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت یعقوب علیه السلام ۱۳۳
- گفتار دوم: شیوه‌های تبلیغی حضرت یعقوب علیه السلام ۱۳۷
۱. دعوت به اسلام ۱۳۷
۲. صبر و بردباری ۱۳۸
۳. طلب آموزش برای خطاکاران ۱۳۹
۴. برپا داشتن نماز و دادن زکات ۱۴۰
- نکات پایانی ۱۴۰
- فصل هفتم: حضرت شعیب علیه السلام ۱۴۳**
- مقدمه ۱۴۳
- گفتار نخست: شیوه‌های تبلیغی حضرت شعیب علیه السلام ۱۴۴
۱. معرفی ۱۴۴
۲. دعوت به بندگی و پذیرش ربوبیت خدای تعالی ۱۴۴

۱۴۵. ۳. صراحت لهجه
۱۴۵. ۴. برخورد عاطفی
۱۴۶. ۵. دعوت عقلی - فطری
۱۴۷. ۶. یادآوری نعمت‌های الهی
۱۴۷. ۷. نماز
۱۴۷. ۸. برابری در عمل
۱۴۷. ۹. اصلاح‌گری
۱۴۸. ۱۰. عدم سازش
۱۴۸. ۱۱. بهره‌گیری از انواع زبان‌های تبلیغی
۱۴۸. الف) شیوه برهان و دلیل
۱۴۸. یکم: برهان حسی
۱۴۹. دوم: برهان عقلی
۱۵۲. ب) موعظه
۱۵۳. ج) جدال احسن
۱۵۵. ۱۲. دعوت به صبر و انتظار فرج
۱۵۶. ۱۳. انذار و تهدید به عذاب الهی
۱۵۷. گفتار دوم: پاسخ شعیب رضی الله عنه به تهدیدها، تهمت‌ها و اعتراض‌ها
۱۵۷. ۱. تهدیدها
۱۵۷. الف) «تبعید» و «ارتداد»
۱۵۷. ب) تهدید به سنگ‌سار کردن
۱۵۷. ۲. اعتراض‌ها
۱۵۷. الف) پای‌بندی به سنت گذشتگان
۱۵۸. ب) اعتراض به «بشر بودن»
۱۵۸. ج) دعوت به سازش
۱۵۹. ۳. تهمت‌ها
۱۵۹. الف) سلب آزادی

- ب) تهمت افسون و دروغ‌گویی _____ ۱۶۰
- گفتار سوم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز _____ ۱۶۰
۱. نفرین شعیب علیه السلام _____ ۱۶۱
۲. نزول عذاب _____ ۱۶۱
- الف) نزول عذاب بر کافران مدین _____ ۱۶۱
- ب) نزول عذاب بر کافران ایکه _____ ۱۶۲
۳. نجات شعیب علیه السلام و مؤمنان _____ ۱۶۲
- فصل هشتم: حضرت ایوب علیه السلام** _____ ۱۶۵
- مقدمه _____ ۱۶۵
- گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت ایوب علیه السلام _____ ۱۶۶
- گفتار دوم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز _____ ۱۶۹
۱. تضرع ایوب علیه السلام به درگاه خداوند پس از مصایب فراوان _____ ۱۶۹
۲. استجابت دعا _____ ۱۷۰
- الف) جوشش چشمه و رفع بیماری _____ ۱۷۰
- ب) بازگرداندن خانواده آن حضرت _____ ۱۷۰
۳. خطای همسر ایوب و سوگند ایوب علیه السلام _____ ۱۷۱
- گفتار سوم: شخصیت‌های حادثه‌ساز _____ ۱۷۲
۱. شیطان _____ ۱۷۲
۲. همسر حضرت ایوب علیه السلام _____ ۱۷۳
- فصل نهم: حضرت ذوالکفل علیه السلام** _____ ۱۷۵
- مقدمه _____ ۱۷۵
- اوصاف و مقامات حضرت ذوالکفل علیه السلام _____ ۱۷۵
- فصل دهم: حضرت الیسع علیه السلام** _____ ۱۷۷
- مقدمه _____ ۱۷۷
- اوصاف و مقامات حضرت الیسع علیه السلام _____ ۱۷۷

فصل یازدهم: حضرت یونس علیه السلام	۱۷۹
مقدمه	۱۷۹
گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت یونس علیه السلام	۱۸۰
گفتار دوم: حادثه‌های سرنوشت ساز	۱۸۲
۱. هجرت یونس علیه السلام	۱۸۲
۲. سفر دریایی	۱۸۳
الف) بلعیده شدن توسط ماهی	۱۸۳
ب) تسبیح نجات بخش	۱۸۴
۳. نجات یافتن یونس علیه السلام	۱۸۶
۴. پذیرش توبه قوم یونس علیه السلام	۱۸۷
۵. رسالت مجدد یونس علیه السلام به سوی قوم خویش	۱۸۸
فصل دوازدهم: حضرت زکریا علیه السلام	۱۸۹
مقدمه	۱۸۹
گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت زکریا علیه السلام	۱۸۹
گفتار دوم: شیوه‌های تبلیغی حضرت زکریا علیه السلام	۱۹۲
۱. پیش‌تازی در انجام دادن کارهای نیک	۱۹۲
۲. تشویق و دعوت به ذکر و نیایش	۱۹۲
گفتار سوم: حادثه‌های سرنوشت ساز	۱۹۲
۱. کفالت زکریا علیه السلام نسبت به مریم علیه السلام	۱۹۲
۲. نزول مائده آسمانی به مریم علیه السلام	۱۹۳
۳. دعای زکریا علیه السلام	۱۹۴
۴. تولد یحیی علیه السلام	۱۹۶
الف) خرق عادت در اعطای فرزند به زکریا علیه السلام	۱۹۶
ب) بشارت فرزند	۱۹۸
ج) پرسش زکریا علیه السلام و پاسخ الهی	۱۹۹
د) درخواست نشانه	۲۰۰

فصل سیزدهم: حضرت یحیی علیه السلام	۲۰۳
مقدمه	۲۰۳
گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت یحیی علیه السلام	۲۰۳
۱. اوصاف نبوت عام	۲۰۴
۲. اوصاف نبوت خاص	۲۰۴
الف) نام‌گذاری از طرف خدا	۲۰۴
ب) تصدیق نبوت مسیح علیه السلام	۲۰۵
ج) سیادت و بزرگواری	۲۰۵
د) حضور و بی‌همسر بودن	۲۰۵
ه) مأموریت دریافت و عمل به کتاب آسمانی	۲۰۶
و) بهره‌مندی از حکمت در کودکی	۲۰۶
ز) جاذبه و کشش خاص میان یحیی و خداوند	۲۰۷
ح) طهارت روح	۲۰۷
ط) تقوا	۲۰۷
ی) نیکی به پدر و مادر	۲۰۷
ک) پرهیز از ظلم و تعدی	۲۰۸
ل) برخورداری از سلام ویژه الهی	۲۰۸
۳. اوصاف مخصوص به خاندان زکریا علیه السلام	۲۰۸
گفتار دوم: شباهت‌های حضرت یحیی علیه السلام و حضرت عیسی علیه السلام	۲۰۹
فصل چهاردهم: حضرت داوود علیه السلام	۲۱۱
مقدمه	۲۱۱
گفتار نخست: اوصاف و مقامات داوود علیه السلام	۲۱۲
گفتار دوم: نبوت داوود علیه السلام	۲۱۳
۱. خلافت داوود علیه السلام	۲۱۴
الف) مظاهر خلافت داوود علیه السلام در حوزه تشریح	۲۱۴
یکم: قضاوت داوود علیه السلام	۲۱۴

- دوم: فرمان روایی داوود علیه السلام ۲۱۵
- سوم: کتاب آسمانی ۲۱۶
- چهارم: دانش ویژه ۲۱۶
- پنجم: تعلیم روش ساخت زره ۲۱۷
- ب) مظاهر خلافت داوود علیه السلام در حوزه تکوین ۲۱۷
- یکم: کوه‌ها و پرندگان در تسخیر داوود علیه السلام ۲۱۷
- دوم: نرم شدن آهن در دست داوود علیه السلام ۲۱۸
۲. شیوه‌های دعوت داوود علیه السلام ۲۱۹
- الف) توجه به خدا و سپاس‌گزاری دائمی ۲۱۹
- ب) داوری عادلانه ۲۲۰
- ج) جهاد شجاعانه در راه خدا ۲۲۰
- د) ساده زیستی و تأمین معاش از دست رنج خود ۲۲۱
- ه) بهره‌وری از نعمت‌های خدادادی در مسیر تاریخ ۲۲۱
- گفتار سوم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز ۲۲۲
- حادثه نخست: نبرد بنی اسرائیل با سپاه جالوت ۲۲۲
۱. پیشنهاد نبرد ۲۲۲
۲. انگیزه نبرد ۲۲۳
۳. تعیین فرمانده از جانب خدا ۲۲۴
۴. ملاک‌های رهبری ۲۲۴
۵. نشانه الهی بودن طالوت ۲۲۵
۶. آزمایش سپاهیان ۲۲۵
- آزمایش نخست: سنجش ایمان و اراده رزمندگان ۲۲۵
- آزمایش دوم: سنجش یقین و توکل رزمندگان ۲۲۶
- رمز پیروزی ۲۲۷
- نتیجه نبرد و نقش داوود علیه السلام ۲۲۷
- جنگ میان حق و باطل، عامل برقراری نظام در اجتماع انسانی ۲۲۷

- حادثه دوم: آزمون قضاوت داوود علیه السلام ۲۲۸
۱. موضوع دعوا ۲۲۹
۲. حکم داوود علیه السلام ۲۲۹
۳. استغفار داوود علیه السلام ۲۳۰
- گفتار چهارم: شخصیت‌های حادثه ساز ۲۳۱
۱. سلیمان، یآوری همراه ۲۳۱
۲. جالوت ۲۳۱
- فصل پانزدهم: حضرت سلیمان علیه السلام** ۲۳۳
- مقدمه ۲۳۳
- گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت سلیمان علیه السلام ۲۳۴
۱. اواب ۲۳۴
۲. برتری بر جهانیان ۲۳۴
۳. قرب الهی ۲۳۵
۴. دانش و فهم ویژه ۲۳۵
- گفتار دوم: نبوت سلیمان علیه السلام ۲۳۵
۱. معجزه سلیمان علیه السلام حکومت و سلطنت بی نظیر ۲۳۵
- الف) ویژگی‌های انحصاری پادشاهی سلیمان علیه السلام ۲۳۹
- ب) مسخر بودن باها ۲۳۹
- ج) مسخر بودن شیطان ۲۴۱
- د) نحوه تسخیر شیاطین (جئیان) ۲۴۱
- ه) مسخر بودن معدن مس ۲۴۴
- و) اطلاق ید ۲۴۴
۲. شیوه‌های دعوت سلیمان علیه السلام ۲۴۵
- الف) خدا محوری و شکر گزاری دایم ۲۴۵
- ب) استفاده از فرصت‌ها جهت تبلیغ ۲۴۵
- ج) ابلاغ دعوت به صورت ساده، صریح و موجز ۲۴۶

- گفتار سوم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز ۲۴۶
- حادثه نخست: قضاوت سلیمان علیه السلام ۲۴۶
- حادثه دوم: غلبه بر قوم خورشیدپرست ۲۴۸
۱. تهدید سلیمان علیه السلام ۲۴۸
۲. گزارش هدهد ۲۴۹
۳. مأموریت جدید هدهد ۲۵۰
۴. عکس‌العمل ملکه سبأ ۲۵۱
۵. اقدام درباریان ۲۵۲
۶. رأی ملکه ۲۵۲
۷. فرستادگان ملکه در بارگاه سلیمان علیه السلام ۲۵۳
۸. انتقال بارگاه ملکه به سرزمین سلیمان علیه السلام ۲۵۴
۹. آزمایش ذکاوت ملکه ۲۵۵
۱۰. ایمان آوردن ملکه ۲۵۵
- حادثه سوم: بازدید از اسبان جنگی ۲۵۵
- حادثه چهارم: آزمایش سلیمان علیه السلام ۲۵۷
- حادثه پنجم: رحلت سلیمان علیه السلام ۲۵۷
- گفتار چهارم: شخصیت‌های حادثه‌ساز ۲۵۸
۱. مورچه ۲۵۸
۲. هدهد ۲۵۹
۳. ملکه سبأ ۲۵۹
- الف) ذکاوت ۲۶۰
- ب) پرهیز از قضاوت عجولانه ۲۶۰
- ج) پذیرش حق و پرهیز از تعصب ۲۶۰
۴. دانشمند الهی ۲۶۱

۲۶۳	فصل شانزدهم: حضرت یوسف علیه السلام (۱)
۲۶۳	مقدمه
۲۶۴	گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت یوسف علیه السلام
۲۶۴	۱. اعطای حکم و دانشی ویژه
۲۶۶	۲. ارائه برهان الهی به آن حضرت
۲۶۶	گفتار دوم: نبوت حضرت یوسف علیه السلام
۲۶۷	شیوه‌های دعوت یوسف علیه السلام
۲۶۷	الف) خدامحوری
۲۶۸	ب) تبلیغ عملی
۲۷۰	ج) اتخاذ شیوه‌های متنوع برای پیش برد دعوت
۲۷۱	گفتار سوم: شخصیت‌های حادثه‌ساز
۲۷۱	۱. حضرت یعقوب علیه السلام
۲۷۱	الف) منشأ محبت ویژه یعقوب به یوسف علیه السلام
۲۷۲	ب) برخی ویژگی‌های شخصیت حضرت یعقوب علیه السلام
۲۷۲	یکم: هوشیاری یعقوب علیه السلام
۲۷۳	دوم: توکل یعقوب علیه السلام
۲۷۳	۲. برادران یوسف علیه السلام
۲۷۵	الف) منشأ حسادت چه بود؟
۲۷۶	ب) رفع حسادت از دل‌های برادران یوسف علیه السلام
۲۷۶	۳. همسر عزیز مصر
۲۷۷	فصل هفدهم: حضرت یوسف علیه السلام (۲)
۲۷۷	مقدمه
۲۷۷	گفتار نخست: حادثه‌های سرنوشت ساز قبل از زندانی شدن یوسف
۲۷۸	حادثه نخست: رؤیای صادقانه
۲۷۹	حادثه دوم: انتقال یوسف علیه السلام به مصر
۲۷۹	مرحله نخست: افکندن یوسف علیه السلام به قعر چاه

۱. نقشه برادران ۲۷۹
۲. تصمیم نهایی ۲۸۰
۳. اجرای نقشه ۲۸۰
۴. واکنش پدر ۲۸۱
۵. تجاهل برادران ۲۸۱
۶. یوسف در چاه ۲۸۲
۷. برادران خطاکار، نزد پدر ۲۸۲
۸. آغاز سفر یوسف علیه السلام ۲۸۴
- مرحله دوم: یوسف علیه السلام در مصر ۲۸۵
۱. فروش یوسف علیه السلام ۲۸۵
۲. خریدار یوسف علیه السلام که بود؟ ۲۸۵
۳. نخستین نشانه از تحقق اراده خداوند ۲۸۶
- حادثه سوم: ظهور پارسایی یوسف علیه السلام ۲۸۷
- مرحله اول: انحراف همسر عزیز ۲۸۷
۱. نجات یوسف علیه السلام از صحنه گناه ۲۹۰
۲. فرار یوسف علیه السلام ۲۹۱
۳. دادگاه خانوادگی و تبرئه یوسف علیه السلام ۲۹۲
- الف) طرح شکایت ۲۹۲
- ب) دفاع یوسف علیه السلام ۲۹۲
- ج) تثبیت حقانیت یوسف علیه السلام ۲۹۲
- د) شاهد که بود؟ ۲۹۳
- مرحله دوم: رسوایی همسر عزیز و زنان دربار ۲۹۳
۱. تدبیر همسر عزیز ۲۹۴
۲. تهدید یوسف علیه السلام ۲۹۶
۳. استغاثه یوسف علیه السلام ۲۹۶
۴. تدبیر درباریان ۲۹۷

گفتار دوم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز بعد از زندانی شدن یوسف علیه السلام ۲۹۸

حادثه نخست: صدرات یوسف علیه السلام ۲۹۸

۱. یوسف علیه السلام در زندان، مبلغ توحید ۲۹۸

۲. تعبیر خواب دو زندانی ۳۰۰

۳. رؤیای پادشاه مصر ۳۰۱

۴. تأویل خواب فرعون ۳۰۲

۵. عزت نفس، نعمتی برتر از آزادی ۳۰۳

۶. محاکمه زنان در حضور فرعون ۳۰۴

۷. عزت یوسف علیه السلام ۳۰۵

حادثه دوم: تأویل رؤیای یوسف علیه السلام ۳۰۶

۱. تدبیر یوسف علیه السلام برای نگاه داشتن برادر ۳۰۸

۲. حزن شدید یعقوب علیه السلام ۳۰۹

۳. معرفی یوسف علیه السلام به برادران ۳۱۰

۴. بینا شدن یعقوب علیه السلام ۳۱۱

۵. مهاجرت آل یعقوب علیه السلام به مصر ۳۱۱

فصل هجدهم: ذوالقرنین ۳۱۳

مقدمه ۳۱۳

گفتار نخست: نبوت ذوالقرنین ۳۱۴

گفتار دوم: شیوه‌های تبلیغی ذوالقرنین ۳۱۵

۱. بهره‌گیری از تمام اسباب و وسایل ۳۱۵

۲. تشویق و تنبیه ۳۱۶

۳. تکلیف سهل و برنامه آسان ۳۱۷

۴. اقدامات عمرانی ۳۱۷

الف) آماده کردن نیروی انسانی جهت ساختن سد ۳۱۷

ب) تهیه قطعات بزرگ آهن برای به کارگیری میان دو کوه ۳۱۷

ج) قرار دادن قطعات آهن در میان کوه ۳۱۸

- ۳۱۸ _____ (د) برافروختن آتش و دمیدن آن در قطعات آهن
- ۳۱۸ _____ (ه) پوشاندن سد آهنین با مس مذاب
- ۳۱۸ _____ ۵. گفت‌وگو در پرتو خدمت خالصانه
- ۳۱۹ _____ ۶. تشویق به کار و تلاش
- ۳۱۹ _____ ۷. رسیدگی به همه اقوام و اقشار اجتماع
- ۳۲۰ _____ گفتار سوم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز
- ۳۲۰ _____ ۱. حرکت به سمت مغرب زمین و مواجه شدن با مردم این دیار
- ۳۲۱ _____ ۲. حرکت به سوی مشرق زمین و یافتن قومی دیگر
- ۳۲۲ _____ ۳. حرکت به سوی منطقه کوهستانی و ملاقات با قوم بین‌السّدین
- ۳۲۳ _____ گفتار چهارم: شخصیت‌های حادثه‌ساز
- ۳۲۳ _____ یاجوج و ماجوج
- ۳۲۵ _____ فصل نوزدهم: قصص کوتاه
- ۳۲۵ _____ تجلی معاد
- ۳۲۸ _____ اصحاب کهف، عبرت تاریخ
- ۳۲۸ _____ ۱. جوان مردی و ایمان
- ۳۲۹ _____ ۲. خواب، امداد الهی برای جوان مردان
- ۳۳۰ _____ ۳. بیداری پس از خواب طولانی
- ۳۳۱ _____ ۴. طرح اصل داستان
- ۳۳۳ _____ ۵. ترسیم محل و نحوه اقامت اصحاب کهف
- ۳۳۶ _____ ۶. آگاهی مردم از اصحاب کهف
- ۳۳۷ _____ ۷. تعداد نامشخص اصحاب کهف
- ۳۳۸ _____ ۸. مدت زمان اقامت اصحاب کهف در غار
- ۳۳۹ _____ الگوی اهل ایمان، مؤمن آل یاسین
- ۳۴۰ _____ ۱. ویژگی‌های مؤمن آل یاسین
- ۳۴۰ _____ الف) فضایل ایمانی مؤمن آل یاسین
- ۳۴۰ _____ -ایمان به اصول اعتقادی

- ۳۴۱ (ب) مورد احترام و توجه خاص خداوند
- ۳۴۱ (ج) شهادت، پاداش ویژه
- ۳۴۲ ۲. روش های تبلیغ
- ۳۴۲ (الف) استدلال و دعوت به تفکر
- ۳۴۲ (ب) صراحت بیان
- ۳۴۲ (ج) مهربانی و عطوفت
- ۳۴۳ ۳. نابودی قوم، پس از شهادت مؤمن آل یاسین
- ۳۴۳ هاروت و ماروت
- ۳۴۶ داستان برخورد با والدین
- ۳۴۷ انسان صالح و برخورد با والدین
- ۳۴۹ انسان فاجر و برخورد با والدین
- ۳۵۰ داستان باغ
- ۳۵۰ ۱. داستان صاحبان باغ
- ۳۵۳ ۲. داستان باغ دار متکبر
- ۳۵۹ قوم سبأ
- ۳۶۲ بلعم باعوراء
- ۳۶۴ اصحاب الزبس
- ۳۶۶ لقمان حکیم
- ۳۶۷ ۱. حکمت، نعمت بزرگ اعطا شده به لقمان
- ۳۶۸ ۲. بهره گیری از شیوه موعظه
- ۳۶۹ ۳. فرزند محوری
- ۳۷۰ ۴. اصول خانواده در حکمت های لقمان
- ۳۷۰ (الف) اعتقادات
- ۳۷۰ یکم: سپاس گذاری از خداوند
- ۳۷۱ دوم: شرک زدایی
- ۳۷۲ سوم: توجه به حضور خداوند

۳۷۳ _____ (ب) احکام

۳۷۳ _____ یکم: نماز

۳۷۴ _____ دوم: امر به معروف و نهی از منکر

۳۷۴ _____ (ج) اخلاق

۳۷۴ _____ یکم: صبر

۳۷۵ _____ دوم: اعتدال

۳۷۵ _____ سوم: تکبرزدایی

۳۷۶ _____ چهارم: اراده و تصمیم

۳۷۷ _____ منابع

مقدمه

سپاس بی حد خداوندی را سزااست که اول و آخر اوست؛ برای اولیت او آغازی نیست و ابدیتش پایانی ندارد؛ دیده‌ها از دیدنش فرو مانده، اندیشه‌ها از درکش عاجز و زبان‌ها از توصیفش درمانده‌اند. و درود بی‌کران بر امین وحی الهی محمد مصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و خاندان پاکش، به‌ویژه ناموس الدهر ولی العصر صاحب الامر و الزمان عَلَيْهِمُ السَّلَام.

توجه به تاریخ همواره یکی از مفیدترین روش‌های کسب تجربه و از بهترین راه‌های رسیدن به موفقیت است. در متون دینی ما از یک سو به ارزش و اهمیت تجربه اشاره شده و از سوی دیگر، بعد عبرت‌آموزی و تجربه‌اندوزی در مطالعه تاریخ به‌طور خاص مورد توجه قرار گرفته است.

اهمیت تجربه

در روایات اسلامی تجربه‌اندوزی را عامل تصمیم‌گیری‌های به‌جا،^۱ جلوگیری از فریب،^۲ عبرت‌آموزی^۳ و افزودن بر خرد^۴ دانسته‌اند. در کلام کوتاهی از

۱. غررالحکم، ح ۳۶.

۲. بحارالانوار، ج ۷۷، ص ۲۰۸، ح ۱.

۳. غررالحکم، ح ۷۸۹۹.

۴. اعلام‌الدین، ص ۲۹۸.

امیرمؤمنان علیه السلام، یکی از جامع‌ترین توصیف‌ها را در مورد تجربه ملاحظه می‌کنیم: «كُفِيَ
بِالتَّجَارِبِ مُؤَدِّبًا»^۱.

عبرت آموزی از تاریخ

در نامه ۳۱ نهج البلاغه، امیرمؤمنان علیه السلام خطاب به فرزند بزرگوار خویش امام حسن
مجتبی علیه السلام می‌فرماید:

«أَيُّ بُيٍّ، إِنِّي وَإِنْ لَمْ أَكُنْ عُمِّرْتُ عُمِّرَ مَنْ كَانَ قَبْلِي، فَقَدْ نَظَرْتُ فِي أَعْمَالِهِمْ، وَ
فَكَرَرْتُ فِي أَحْبَابِهِمْ، وَسَرْتُ فِي آثَارِهِمْ، حَتَّى عُدْتُ كَأَحَدِهِمْ؛ بَلْ كَأَنِّي بِمَا انْتَهَى
إِلَيَّ مِنْ أُمُورِهِمْ قَدْ عُمِّرْتُ مَعَ أَوْلِيهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ، فَعَرَفْتُ صَفْوَ ذَلِكَ مِنْ كَدْرِهِ، وَ
نَفَعَهُ مِنْ ضَرَرِهِ».

تاریخ انبیا علیهم السلام در قرآن، معتبرترین و آموزنده‌ترین تاریخ

از آن جا که متون تاریخی همواره دست خوش تحریف و تغییر بوده و دست‌یابی به
منبع کاملاً معتبر در این زمینه ممکن نیست، قرآن تنها کتاب معتبری است که در آن
می‌توان سرگذشت‌هایی از پیشینیان، به صورت کاملاً واقعی و به دور از هر گونه
تحریف یافت.

به علاوه چون قرآن کتاب هدایت است، به هنگام ذکر تاریخ گذشتگان همواره
بهترین سرگذشت‌ها را اختیار کرده و به بهترین نحو آن‌ها را بیان نموده است: ﴿تَحْنُ
نَفْصٌ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصِصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ﴾^۲.

بنابراین، رویکرد تحلیلی به داستان‌های قرآن با بهره‌گیری از مکتب اهل بیت علیهم السلام
بهترین منبع برای دریافت الگوهای مناسب زندگی است.

۱. غررالحکم، ح ۷۰۱۶.

۲. یوسف، آیه ۳.

دورنمایی از مجموعه حاضر

در این مجموعه چهار جلدی، تلاش شده تمامی داستان‌های قرآن کریم - که اکثر آن‌ها در مورد پیامبران الهی هستند - گردآوری شده و در تحلیلی یک دست و روان، پیش روی مخاطب قرار گیرند.

در بررسی زندگی هر پیامبر بعد از ورود به اصل بحث، سبک زیر پی گرفته می‌شود:

الف) اوصاف و مقامات هر پیامبر

ب) نبوت و ماجراهای مربوط به نبوت هر پیامبر

ج) شیوه‌های دعوت هر پیامبر (که مهم‌ترین بخش هر فصل کتاب است)

د) حوادث سرنوشت‌ساز و شخصیت‌های حادثه‌ساز

ه) در خاتمه به موضوعاتی که با زندگی یک پیامبر ارتباط داشته ولی احیاناً در

برنامه تنظیم شده برای کتاب گنجانده نشده، پرداخته شده است.

مجموعه حاضر، علاوه بر بررسی صدها آیه و نکات مستفاد از آن‌ها، واژه‌های بسیاری از مفردات قرآن متناسب با آیات، را تبیین نموده است که می‌توانند دانش‌پژوه را با ترجمه و مفردات بخش عمده‌ای از قرآن آشنا کنند. ترجمه آیات و لغات هر آیه به طور خاص در پاورقی کتاب جهت استفاده و تقویت بنیه علمی دانش‌پژوهان آمده است.

نظم و دسته‌بندی مطالب کتاب و بیان نکته‌های مستفاد از آیات از ویژگی‌های

دیگر این کتاب است.

نکته دیگر آن است که در این کتاب، تمامی مطالب از آیات قرآن کریم استفاده

شده‌اند و تنها برای روشن‌تر شدن مفاهیم آیات، به روایات اهل بیت علیهم‌السلام، اقوال تاریخی و میراث تفسیری عالمان مسلمان رجوع شده است. لذا می‌توان این کتاب را نوعی تفسیر موضوعی قرآن به قرآن به شمار آورد.

همچنین تلاش شده هم‌چنانی که تمام مباحث مرتبط با آن داستان، گردآوری و

استقصا شوند و مطلب یا نکته‌ای مغفول نیفتد، در عین حال، به یک فهرست ملال آور تبدیل نشود و برای مخاطبین عمومی و نیز خطبا و سخن‌ورانی محترمی که می‌خواهند محتوای سخن‌رانی خود را هر چه بیشتر قرآنی کنند، قابل استفاده باشد.

نیز، در سراسر کتاب سعی بر آن بوده که تا حد امکان سیر تاریخی داستان پیامبران حفظ شود؛ مگر در مواردی که به اقتضای نظام خاص حاکم بر کتاب از این روند عدول شده است و نیز سعی شده است که هیچ مطلبی بدون مستند بیان نشود.

در پایان برای همه کسانی که خالصانه در مسیر تعلیم و تعلم فرهنگ والای قرآنی گام می‌نهند، آرزوی موفقیت داریم و از همه استادان بزرگوار و دانش‌پژوهان گرامی درخواست داریم که ما را از انتقادهای سازنده و پیش‌نهادهای ارزنده خویش بهره‌مند سازند؛ که رهنمودهای ارزشمند ایشان را بر دیده منت پذیراییم. همچنین از تمام عزیزانی که در آفرینش این اثر نقش داشته‌اند، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌کنیم.

وَ آخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

محمد شریفانی